

Ouders op de arbeidsmarkt

Ingrid Beckers en Johan van der Valk

De bruto arbeidsparticipatie van alleenstaande ouders is sinds 1996 sterk toegenomen. Wel is de arbeidsparticipatie van ouderparen nog steeds een stuk hoger. De participatie van vrouwen met minderjarige kinderen is lager dan die van andere vrouwen in dezelfde leeftijdsklasse. Een uitzondering hierop vormen alleenstaande moeders met kinderen op de middelbare school. Bijna de helft van de alleenstaande moeders werkt in een grote deeltijdbaan. Daarnaast werken alleenstaande moeders twee maal zo vaak in een voltijd baan dan moeders met een partner. Alleenstaande vaders werken juist minder vaak in een voltijd baan dan vaders met een partner. Moeders zijn over het algemeen minder tevreden dan vaders over het aantal uren dat zij werken. Wanneer de kinderen klein zijn geven zij relatief vaak aan minder uren te willen werken. Naarmate de kinderen ouder zijn, geven met name alleenstaande moeders aan meer uren te willen werken.

1. Inleiding

Het hebben van kinderen is van invloed op het arbeidsmarktgedrag van mensen. De combinatie van arbeid en zorg wordt door mensen verschillend ingevuld. Voor de keuzes die gemaakt worden, is het belangrijk of de zorg voor de kinderen gedeeld kan worden met een partner. Paren met kinderen kunnen zowel arbeid als zorg onderling verdelen. Alleenstaande ouders kunnen dat niet. Dit kan van grote invloed zijn op de mate waarin zij kunnen of willen participeren op de arbeidsmarkt. In dit artikel wordt gekeken in hoeverre alleenstaande ouders en ouders die deel uitmaken van een ouderpaar, zich anders gedragen op de arbeidsmarkt.

Dit artikel beschrijft de situatie van ouders met minderjarige kinderen in het huishouden. Personen waarvan het jongste kind 18 jaar of ouder is, worden buiten beschouwing gelaten. De ouders worden vergeleken met personen van 25–49 jaar. Door te vergelijken met deze groep wordt het beste duidelijk in welke mate het arbeidsmarktgedrag van ouders afwijkt van het gemiddelde van de leeftijdsgroep waartoe zij behoren.

2. Arbeidsparticipatie van alleenstaande ouders en ouderparen op de arbeidsmarkt

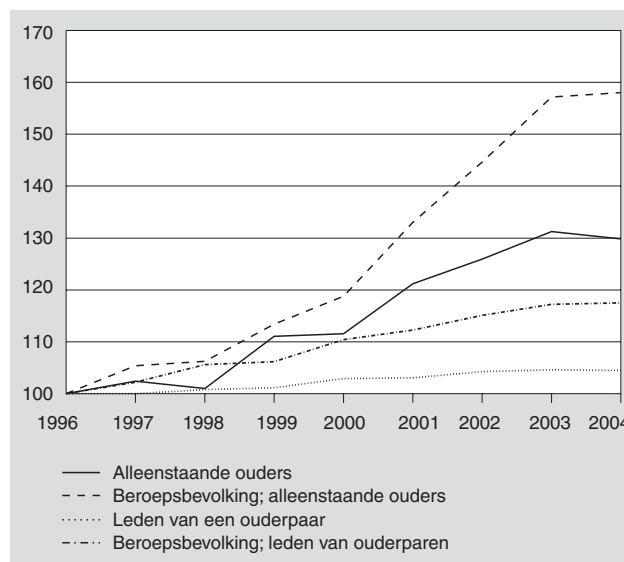
2.1 Ontwikkeling sinds 1996

In 2004 waren er 3,6 miljoen ouders met minderjarige kinderen in Nederland. Daaronder waren 270 duizend alleenstaande ouders met minderjarige kinderen. Het merendeel van hen, 238 duizend, waren alleenstaande moeders. Het aantal alleenstaande ouders stijgt vrij sterk. Sinds 1996 is de omvang van deze groep met 30 procent toegenomen.

Het aantal ouderparen is in die periode met nog geen 5 procent gestegen.

De arbeidsparticipatie van alleenstaande ouders op de arbeidsmarkt is sinds 1996 sterk toegenomen. In 2004 behoorde 65 procent van de alleenstaande ouders tot de beroepsbevolking. Dat is een toename met meer dan de helft vergeleken met 1996. Ook bij de ouderparen is de arbeidsparticipatie toegenomen, maar veel minder sterk (20%). Van hen behoorde in 2004 bijna 80 procent tot de beroepsbevolking.

1. Alleenstaande ouders en paren met minderjarige kinderen; beroepsbevolking, 1996=100

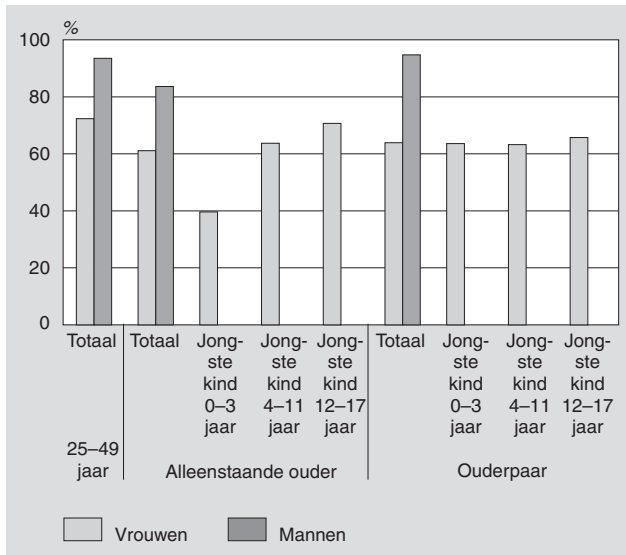

2.2 Moeders en vaders

De bruto arbeidsparticipatie van vrouwen met kinderen is lager dan die van vrouwen van 25–49 jaar. De enige uitzondering hierop vormen alleenstaande moeders met kinderen op de middelbare school, die participeren bijna even vaak. Alleenstaande vaders participeren relatief weinig op de arbeidsmarkt. Vaders met een partner daarentegen participeren méér dan gemiddeld.

Onder alleenstaande moeders loopt de participatie op de arbeidsmarkt geleidelijk op. Wanneer de kinderen op de basisschool zitten behoort 64 procent van hen tot de beroepsbevolking; naarmate de kinderen ouder worden, loopt dat op tot bijna 71 procent. De verschillen in participatie tussen moeders met en zonder partner zijn groot, zolang de kinderen klein zijn. Wanneer de kinderen klein zijn participeren moeders met een partner ruim 1,5 maal zo vaak als alleenstaande moeders. Voor alleenstaande moeders zal het moeilijker zijn om het zorgen voor kleine kinderen te combineren met werk dan voor moeders met een part-

2. Bruto arbeidsparticipatie, mannen en vrouwen van 25-49 jaar en ouders, 2002/2004

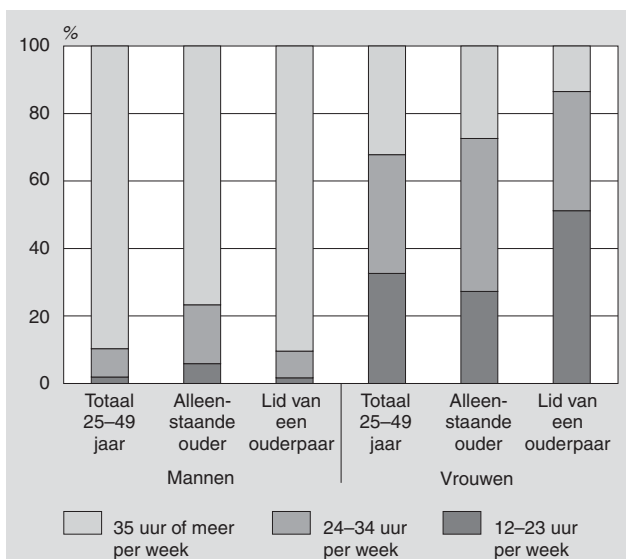
ner. Als de kinderen naar de basisschool gaan participeren moeders mét en zonder partner even vaak. Alleenstaande moeders met kinderen van 12 jaar of ouder maken zelfs iets vaker deel uit van de beroepsbevolking dan moeders met een partner en kinderen in die leeftijd. Vaders met een partner werken vaker dan alleenstaande vaders; bijna 95 procent behoort tot de beroepsbevolking. De leeftijd van de kinderen speelt daarbij nauwelijks een rol.

3. Werkende ouders

3.1 Arbeidsduur

Het merendeel van de werkende mannen tussen 25-49 jaar in Nederland, 90 procent, heeft een voltijdbaan. Dit geldt ook voor vaders die deel uitmaken van een ouderpaar. Alleenstaande vaders daarentegen werken relatief vaak in

3. Werkzame beroepsbevolking, mannen en vrouwen van 25-49 jaar en ouders naar arbeidsduur, 2002/2004

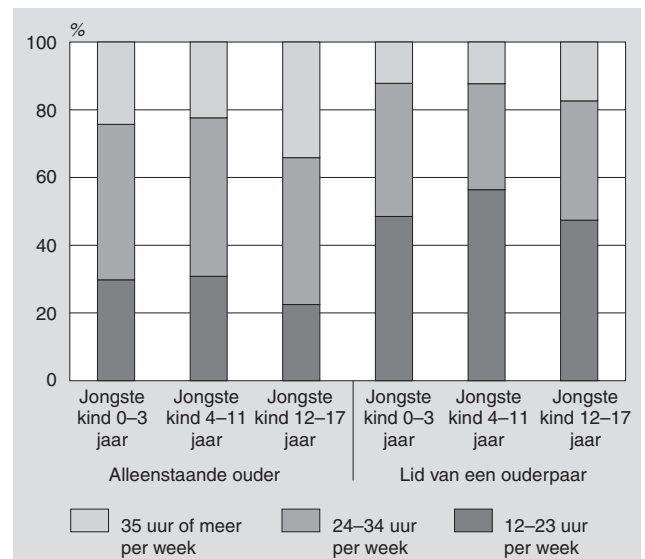

een grote deeltijdbaan, ruim twee maal zo vaak als vaders met een partner. Bovendien hebben zij 3,5 maal zo vaak een kleine deeltijdbaan.

Alleenstaande moeders werken meer uren per week dan moeders met een partner. Alleenstaande moeders werken twee maal zo vaak fulltime als moeders met een partner. Ook hebben alleenstaande moeders vaker een grote deeltijdbaan dan moeders met een partner. Bij de kleine deeltijdbanen is het beeld precies andersom; moeders met een partner werken bijna twee maal zo vaak in een kleine deeltijdbaan dan alleenstaande moeders. De helft van de moeders met een partner heeft een baan voor 12-23 uur per week.

Zolang de kinderen jonger zijn dan 12 jaar veranderen moeders weinig aan hun arbeidsduur. Wanneer de kinderen tussen de 12 en 17 jaar oud zijn, gaan zowel alleenstaande moeders als moeders met een partner (weer) vaker voltijds werken. Ruim eenderde van de werkende alleenstaande moeders met kinderen van 12 jaar of ouder heeft een voltijdbaan. Daarmee werken ze ongeveer net zo vaak in een voltijdbaan als vrouwen tussen 25-49 jaar doen. Onder werkende moeders met een partner en kinderen van 12 jaar en ouder is het aandeel fulltimers 17 procent.

4. Werkzame beroepsbevolking, alleenstaande moeders en moeders met een partner, naar arbeidsduur, 2002/2004

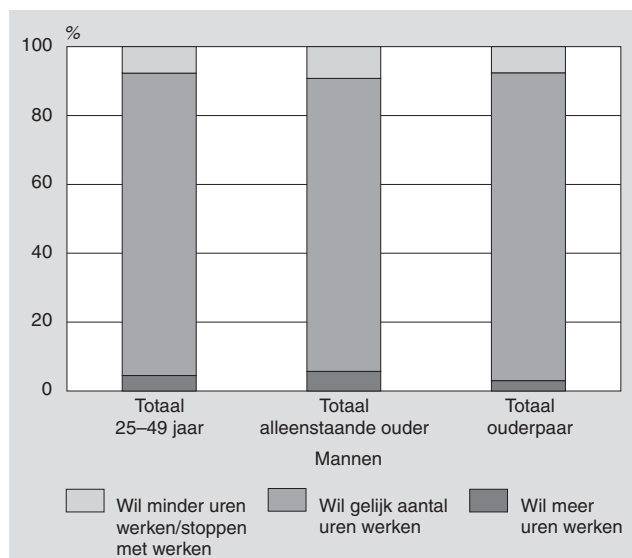

3.2 Meer of minder willen werken

De meeste werkende vaders zijn tevreden over het aantal uren dat zij werken. Vaders met een partner zijn het vaakst tevreden, van hen geeft 89 procent aan niets te willen veranderen aan het aantal uren dat ze werken per week. Van de alleenstaande vaders is 85 procent tevreden. Bijna één op de tien alleenstaande vaders geeft dan aan minder uren te willen werken.

Werkende moeders zijn over het algemeen minder tevreden over het aantal uren dat ze werken dan vaders. Zowel alleenstaande moeders als moeders met een partner geven relatief vaak aan minder uren te willen werken, wanneer de

5. Alleenstaande vaders en vaders met een partner naar meer of minder willen werken, 2002/2004

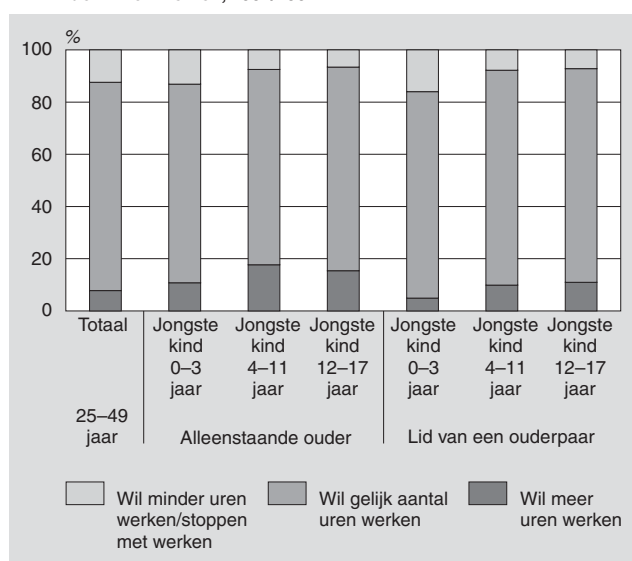
kinderen nog klein zijn (0-3 jaar). Naarmate de kinderen groter zijn, geven steeds meer moeders aan, meer uren te willen werken. Voor alleenstaande moeders geldt dat in veel sterkere mate dan voor moeders met een partner.

4. Werkloze ouders

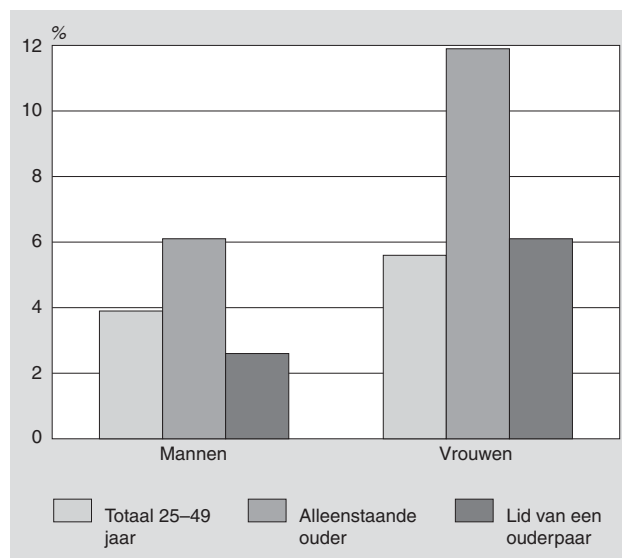
4.1 Werkloosheid

Alleenstaande ouders zijn relatief vaak werkloos. Bijna 12 procent van de alleenstaande moeders, die deel uitmaken van de beroepsbevolking is op zoek naar werk voor twaalf uur of meer per week. Daarmee zijn zij ruim twee maal zo vaak werkloos dan vrouwen van 25-49 jaar. Van de moeders met een partner is 6 procent werkloos; dat is maar net iets hoger dan het werkloosheidspercentage van vrouwen tussen 25-49 jaar. Het werkloosheidspercentage van al-

6. Alleenstaande moeders en moeders met een partner naar meer of minder willen werken, 2002/2004

7. Werkloosheid, mannen en vrouwen van 25-49 jaar en ouders, 2002/2004

leenstaande vaders is ook 6 procent. Voor mannen is dit hoog. De alleenstaande vaders zijn hiermee ruim 1,5 maal zo vaak werkloos dan mannen van 25-49 jaar en bijna 2,5 maal zo vaak als vaders met een partner.

4.2 Binding met de arbeidsmarkt

In de periode 2002/2004 waren er gemiddeld 42 duizend alleenstaande ouders en 240 duizend leden van ouderparen die wel betaald werk wilden van twaalf uur of meer per week, maar dat (nog) niet hadden. Zij worden gerekend tot het onbenut arbeidsaanbod. Van de alleenstaande ouders waren bijna negen van de tien vrouw; van de leden van ouderparen waren bijna zeven van de tien vrouw. Binnen het onbenut arbeidsaanbod zijn mannen actiever op zoek naar een betaalde baan dan vrouwen. Met name moeders met een partner gaven relatief vaak aan dat zij niet op korte termijn beschikbaar waren; zij konden niet binnen twee weken beginnen met werken.

Van alle ouders die geen werk hadden van twaalf uur of meer per week, werd de grootste groep gevormd door 656 duizend moeders met een partner die aangaven niet te willen werken. Onder de ouders die aangaven niet te willen werken, was het aandeel vrouwen sowieso erg hoog. Respectievelijk 91 en 86 procent van de alleenstaande ouders en leden van een ouderpaar was vrouw. Voor zowel alleenstaande moeders als moeders met een partner was de zorg voor het gezin de meest genoemde reden om niet te willen werken. Onder alleenstaande moeders is daarnaast ziekte of arbeidsongeschiktheid een veel genoemde reden.

Technische Toelichting

Alle gegevens in dit artikel zijn afkomstig uit de Enquête beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een

Staat 1
Binding met de arbeidsmarkt van alleenstaande ouders en ouders met een partner, 2002/2004

	Totaal			Mannen			Vrouwen		
	Totaal 25-49 jaar	Alleen- staande ouder (15-64 jaar)	Ouderpaar (15-64 jaar)	Totaal 25-49 jaar	Alleen- staande ouder (15-64 jaar)	Ouderpaar (15-64 jaar)	Totaal 25-49 jaar	Alleen- staande ouder (15-64 jaar)	Ouderpaar (15-64 jaar)
	<i>x 1 000</i>								
Werkzame Beroepsbevolking	4 789	213	3 064	2 750	45	1 856	2 039	169	1 207
Wil betaald werk van 12 uur of meer kan op korte termijn beginnen	391	42	240	161	5	74	230	37	166
afgelopen 4 weken gezocht (werkloze beroepsbevolking)	363	38	218	151	4	68	212	34	150
afgelopen 4 weken niet gezocht	235	23	123	113	3	48	122	20	75
wel afgelopen 6 maanden	128	16	95	39	2	20	90	14	75
niet afgelopen 6 maanden	38	5	27	13	1	6	26	5	21
kan niet op korte termijn beginnen	90	11	68	26	1	14	64	10	54
Wil geen betaald werk van 12 uur of meer vanwege	28	3	22	10	1	6	18	3	16
zorg voor gezin of huishouden	772	99	767	123	9	111	649	90	656
opleiding/studie	423	39	472	6	1	6	417	38	466
vut/hoge leeftijd	58	6	15	29	0	5	30	5	11
ziekte/arbeidsongeschiktheid	5	5	36	2	2	25	3	3	11
andere redenen	203	37	157	66	5	62	137	33	95
	88	12	87	22	1	13	66	11	74

steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking. Omdat de EBB een steekproefonderzoek is met een beperkte omvang worden in dit artikel driejaargemiddelden gebruikt. Hierdoor is het mogelijk om meer detail aan te brengen.

Begrippenlijst

Arbeidsduur

Het aantal uren dat een persoon in een normale of gemiddelde werkweek werkt.

Kleine deeltijdbaan: Persoon werkt 12-23 uur per week.

Grote deeltijdbaan: Persoon werkt 24-34 uur per week.

Voltijdbaan: persoon werkt 35 uur per week of meer.

Beroepsbevolking Definitie CCS1991

Volgens deze definitie worden tot de beroepsbevolking gerekend:

- personen die ten minste twaalf uur per week werken, of
- personen die werk hebben aanvaard waardoor ze ten minste twaalf uur per week gaan werken, of
- personen die verklaren ten minste twaalf uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor ten minste twaalf uur per week te vinden.

Van de beroepsbevolking worden personen die ten minste twaalf uur per week werken tot de *werkzame beroepsbevolking* gerekend en degenen die niet of minder dan twaalf uur per week werken tot de *werkloze beroepsbevolking*.

Beschikbaar (definitie beroepsbevolking 1991)

Beschikbaar zijn alle personen die binnen twee weken in een nieuwe werkkring kunnen beginnen of die binnen drie maanden kunnen beginnen omdat een termijn van twee weken niet haalbaar is wegens een opzegtermijn van de huidige werkkring (als men werk heeft van minder dan twaalf uur), het afronden van vrijwilligerswerk, het moeten regelen van kinderopvang of wegens vakantie of ziekte.

Grote deeltijdbaan

Zie *Arbeidsduur*

Kleine deeltijdbaan

Zie *Arbeidsduur*

Leeftijd

Bij de indeling naar leeftijd is uitgegaan van de leeftijd op de enquêtedatum.

Participatie

Bruto participatie: beroepsbevolking in procenten van de bevolking.

Netto participatie: werkzame beroepsbevolking in procenten van de bevolking.

Voltijdbaan

Zie *Arbeidsduur*

Werkloze beroepsbevolking

Zie *Beroepsbevolking*.

Werkloosheidspercentage

De werkloze beroepsbevolking in procenten van de beroepsbevolking.

Werkzame beroepsbevolking

Zie *Beroepsbevolking*.

Zoekactiviteiten (definitie beroepsbevolking 1991)

Van het ontplooiën van activiteiten om werk te vinden is sprake als betrokkene verklaart de afgelopen vier weken iets te hebben gedaan om werk te vinden. Personen die het afgelopen half jaar iets hebben gedaan om werk te vinden maar in de afgelopen vier weken niet vanwege het wachten op de uitslag van een sollicitatieprocedure worden eveneens tot de personen gerekend die activiteiten hebben ontplooid om werk te vinden.

Tabel 1
Alleenstaande ouders en paren met minderjarige kinderen naar geslacht

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>								
<i>Totaal 15–64 jaar</i>	10 534	10 566	10 606	10 665	10 728	10 799	10 868	10 920	10 960
Alleenstaande ouder	208	213	210	231	232	252	262	273	270
Lid van een ouderpaar	3 238	3 238	3 263	3 274	3 331	3 337	3 376	3 387	3 382
<i>Mannen, totaal 15–64 jaar</i>	5 343	5 356	5 368	5 401	5 434	5 468	5 501	5 525	5 543
Alleenstaande ouder	27	24	27	28	30	26	33	35	32
Lid van een ouderpaar	1 616	1 617	1 628	1 633	1 663	1 664	1 684	1 690	1 686
<i>Vrouwen, totaal 15–64 jaar</i>	5 191	5 210	5 238	5 264	5 294	5 331	5 367	5 395	5 417
Alleenstaande ouder	180	189	183	204	202	225	229	238	238
Jongste kind 0– 3 jaar	37	38	38	43	46	48	49	50	44
Jongste kind 4–11 jaar	84	90	86	94	91	105	103	111	110
Jongste kind 12–17 jaar	59	60	58	67	66	72	77	76	83
Lid van een ouderpaar	1 621	1 622	1 635	1 641	1 669	1 673	1 692	1 697	1 696
Jongste kind 0– 3 jaar	622	609	628	624	636	645	657	637	645
Jongste kind 4–11 jaar	600	623	616	627	650	636	649	658	640
Jongste kind 12–17 jaar	399	389	391	390	383	392	386	403	411

Tabel 2
Bruto en netto participatie van 15–64-jarigen naar positie in het huishouden en leeftijd jongste kind, 2002/2004

	Brutoparticipatie			Nettoparticipatie		
	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen
	%					
<i>Totaal 15–64 jarigen</i>	68,6	78,8	58,1	65,0	75,2	54,5
<i>Alleenstaande ouder</i>	64,0	83,6	61,1	56,9	78,5	53,8
Jongste kind 0– 3 jaar	40,6	.	39,6	33,7	.	32,4
Jongste kind 4–11 jaar	65,9	.	63,7	57,6	.	55,0
Jongste kind 12–17 jaar	73,6	.	70,7	68,0	.	65,3
<i>Lid van een ouderpaar</i>	79,3	94,7	63,9	76,1	92,2	60,0
Jongste kind 0– 3 jaar	79,7	.	63,6	76,7	.	60,3
Jongste kind 4–11 jaar	78,8	.	63,2	75,2	.	58,4
Jongste kind 12–17 jaar	79,2	.	65,7	76,5	.	62,3